

Vissen in de Drentsche Aa

TEKST Eric Legras en Albert Jan Scheper

FOTOGRAFIE André Brasse, Jelger Herder, Hennie Huttinga, Albert Jan Scheper en Herman Wannigen

Het is idyllisch aan de oevers van de Drentsche Aa bij Schipborg. Overal hoor je vogels, zwartblauwe beekjuffers vliegen voorbij en de leden van de Club van 100 vissen in het snelstromende water van de beek. Sportvisserij in een kwetsbaar nationaal landschap dat ruim vijftig jaar bestaat, het gaat goed samen.

De Drentsche Aa is het hart van het gelijknamige Nationaal Beek- en Esdorpenlandschap. Die naam is niet toevallig gekozen. Het gebied is meer dan een Nationaal Park rondom een natuurlijk meanderend beekstelsel. Het is een compleet landschap, dat in de loop van de eeuwen is gevormd door mensen die er nog steeds wonen, werken en recreëren.

Kwabaal

Tegenwoordig is de relatie tussen mens en natuur redelijk harmonieus, een jaar of zestig geleden

lag dat anders. Assenaar Bart Franke (1941) was als jongen een fanatiek 'stroper' van vissen en andere dieren. Nu is hij actief als Vismeester bij de Hengelsportfederatie Groningen Drenthe: "Ik zat vaak bij de Ruimsloot, even ten oosten van Assen, die via het Deurzerdiep in de Drentsche Aa uitkomt. Het water van de Ruimsloot was in het begin van de jaren vijftig nog schoon genoeg om te drinken. Tussen de wortels van de elzen, op koele en schaduwrijke plekken, zat kwabaal. Ik ging er voorzichtig met mijn hand onder en gooide ze in

één haal op de kant. Daar stond een kameraad klaar om ze op te vangen. De kwabaal ging thuis de pan in."

In andere delen van het beekstelsel ving Franke paling, rivierprik en snoek. Winde zat er ook.

Het Anreepdiep, gelegen ten zuiden van Assen, komt in het Deurzerdiep uit. Deze was ronduit smerig. Het kwam vanuit Assen en was bijna zwart vanwege de vervuiling van de industrie. Franke: "Het afval van een slachterij, de gasfabriek en een conservenfabriek ging rechtstreeks de beek in. Soms zag

Het Amerdiep meandert weer.

ik de erwtjes voorbijrijven. Ik ben er een keer in gevallen en stonk een uur in de wind.”

Watervergiftiging

Daarvoor al, in 1939, maakte de Drentsche en Asser Courant melding van grote hoeveelheden dode vissen in de beek. In 1941 moest visvereniging 'Assen en Omstreken' -de officiële naam van de Club van 100- twee viswedstrijden annuleren vanwege 'ernstige watervergiftiging'. Een derde wedstrijd had ook weinig succes: "Men mag aannemen dat in het voorheen zo rijke vischwater thans geen vischje meer aanwezig is.", zo stond het destijds in de plaatselijke krant.

Franke had de schone nadagen van de Drentsche Aa beleefd, zo leek het. Een onderzoeksrapport uit 1961 meldde zelfs dat vanwege de watervervuiling vrijwel alle vis uit de Drentsche Aa verdwenen was. En dat was niet alles. Overal in Nederland werden beken gekanaliseerd om snel en efficiënt water af te voeren. Ook de Drentsche Aa leek niet aan dat lot te ontkomen.

Kentering

De kentering kwam rond 1965. Natuurbeschermers, Harry de Vroome is er een van de bekendste van, realiseerden zich hoe waardevol de Drentsche Aa ondanks de vervuiling nog steeds was. De laatste vrij meanderende beek van Nederland verdiende bescherming.

Het viel niet mee om de beek en het landschap eromheen een beschermde status te geven. In het gebied liggen 21 dorpen en gehuchten. Boeren bewerken er al sinds duizenden jaren de grond en gaven mede vorm aan de omge-

ving. In 2007 werd het daarom een Nationaal Beek- en Esdorpenlandschap, wat niet alleen recht doet aan de belangen van de natuur maar ook aan de inbreng van dorpelingen en landbouwers.

Mens en natuur

En de sportvissers? Hoe passen die in dat geheel van mens en natuur? In de buurt van Schipborg verzamelen de leden van de Club van 100 zich voor een wedstrijd. De club heeft looprechten voor het Oudemolensche Diep en het Taarloosche Diep, beiden onderdeel van het beekstelsel van de Drentsche Aa. Bij de oprichting in 1901 was het een elitaire club, vertelt secretaris Richard Boxem: "Dat zijn we allang niet meer. Wel is het zo dat we het aantal leden beperken tot honderd, als voorwaarde voor het looprecht dat we van Staatsbosbeheer huren. Dat maakt het lidmaatschap gewild." Dat is begrijpelijk, want je krijgt wel wat als lid van de Club van 100. Vissen in een natuurlijk stromende beek bijvoorbeeld, met om je heen reeën, libellen en met wat geluk een ijsvogel. Maar er zijn ook beperkingen. Zo mag je volgens een afspraak met Staatsbosbeheer alleen vanaf de westoever vissen.

Looprechten

Die afspraak dateert uit de jaren negentig van de vorige eeuw. Staatsbosbeheer vond toen dat de recreatiedruk in het beekdal te groot werd en wilde een einde maken aan de sportvisserij. De terreinbeheerder kon dat doen, omdat alleen visrechten niet volstaan om te mogen vissen in de Drentsche Aa. Om de kwetsbare oevers te betreden moet je ook ➤

Een soortenrijke beek

In de periode 1999-2014 zijn in totaal 28 vissoorten aangetroffen in de Drentsche Aa. Dit zijn vooral typische beekvissen zoals alver, berrmpje, riviergrondel, rivierprik, serpeling en winde zijn dit baars. Daarnaast blankvoorn, brasem, driedoornige stekelbaars, gibel, grote modderkruiper, karper, kleine modderkruiper, kolblei, kroeskarper, paling, pos, ruisvoorn, snoek, snoekbaars, spiering, tiendoornige stekelbaars, vetje en zeelt. Drie exoten, goudvis, graskarper en zonnebaars maken het rijtje compleet.

Het Taarloosche diep is een van de beken die deel uitmaken van het Drentsche Aa-systeem.

looprechten hebben en die geeft Staatsbosbeheer uit.

De federatie Groningen Drenthe kon aantonen dat de drukte in het beekdal niet werd veroorzaakt door sportvissers en er kwam een compromis. Sportvissers behielden de looprechten, zij het met beperkingen zoals het verbod op vissen vanaf de oostelijke oever. De federatie bezit nu het volledige visrecht van het hele beekstelsel, de looprechten zijn verdeeld tussen drie partijen. De benedenloop, vanaf de instroom in het Noord-Willemskanaal tot Schipborg, is opgenomen in de VISpas van de federatieleden. Het looprecht van Schipborg richting Taarlo ligt bij de Club van 100, boven Taarlo ligt het looprecht bij de vereniging Loon-Balloo.

Ambassadeurs

De sportvissers kunnen daar goed mee leven. Ze hebben zich ontwikkeld tot ambassadeurs van de beek en werken mee aan onderzoek naar de visstand. Dat onderzoek begon in de jaren zeventig van de vorige eeuw, maar tien jaar later werd boswachter Arjen de Vroome, de echte pionier van het visonderzoek in het beekstelsel. De Vroome, zoon van natuurbeschermmer Harry de Vroome, was de eerste die de beekvissen onder de aandacht bracht. Zijn onderzoek deed hij eerst met eenvoudige middelen, onder andere met fuikjes van plastic flessen. Later kreeg hij meer budget. Hij ontdekte in 2001 de paaiploot van rivierprik, bij een voorde in het Gaste-

rensche Diep. Sindsdien wordt daar onderzoek gedaan naar de verspreiding van de priklarven. Bovendien had Arjen aandacht voor educatie. Staatsbosbeheer, de hengelsportfederatie en het waterschap Hunze en Aa's organiseren nog steeds middagen voor schoolkinderen, die met schepnetjes op doorwaadbare plekken op zoek gaan naar vis.

Kritische soorten

Arjen de Vroome overleed in 2015 en tegenwoordig kom je voor onderzoek naar de vissen van de Drentsche Aa terecht bij Peter Paul Schollema van waterschap Hunze en Aa's. Schollema zag nog blauwdrukken voor het rechte trekken van het Gasterensche Diep: "Dat is

Peter Paul Schollema met een larve van de rivierprik uit het Gasterensche Diep.

Arjen de Vroome († 2015) van Staatsbosbeheer verricht onderzoek naar de visstand met behulp van het elektrovisapparaat.

gelukkig niet doorgegaan. Er zijn plekken waar de mens heeft ingegrepen, maar in grote lijnen is de beek hydrologisch intact. Bovendien is de waterkwaliteit sterk verbeterd en heb je in de omgeving veel kwel, dat zorgt er voor dat er ook in droge periodes genoeg schoon water in de beek stroomt.”

Een kritische soort als de serpeling voelt zich weer thuis in de Drentsche Aa net als paling, alver, rivierprik, kleine modderkruiper, biermpje en winde, zegt Schollema. Langs de beek vind je bosjes die tot aan de oever komen en zeldzame blauwgraslanden. Er staat dotterbloem, holpijp en verschillende soorten orchideeën en het broemt er van de libellen.

Al met al staat de beek er goed voor. Zo lag het zuurstofgehalte in 1959 ver beneden het minimum voor een gezonde beek, zegt Schollema. Nu is dat weer ruimschoots op peil. Maar hij plaatst kanttekeningen: “Het gehalte aan nutriënten is aan de hoge kant en stijgt.

Vanwege het broeikas effect is de temperatuur van het beekwater met ruim anderhalve graad gestegen en daardoor krijg je veranderingen in de visstand. Om dat tegen te gaan, is het belangrijk dat er meer bomen langs de beek komen die zorgen voor schaduw. Zo koelt de beek af en biedt tevens schuilplaatsen voor vissen.”

De hengelsportfederatie onderschrijft dat het beter gaat met de Drentsche Aa. Wat geholpen heeft is dat waterpeilbeheer en waterzuivering tegenwoordig in één hand zijn bij het waterschap Hunze en Aa's. Hydrologen en ecologen werken nu samen. In het verleden ging de maaiboot door de beek en werd er niet gekeken naar vissen en ander waterleven. Nu is het onderhoud veel meer gericht op natuurwaarden. Ook is er hard gewerkt aan het herstellen van de beek. Er kwamen voorzieningen voor vismigratie en sommige gekanaliseerde delen kunnen weer vrij meanderen.

Veranderende visstanden

Mooie berichten, maar bij de Club van 100 betwijfelen ze of die kloppen. Ze vangen minder vis, zeggen ze. Vroeger, vertelt één van de leden, zag je hele scholen brasems langszwemmen. Nu niet meer. Ook andere soorten gingen in aantal achteruit en de hoeveelheid vis als geheel deed dat ook.

Schollema ziet dat anders. Uit metingen zegt hij, blijkt dat de hoeveelheid vis in de Drentsche Aa in de loop van de jaren gemeten naar gewicht, gelijk is gebleven. In de middenloop, waar de Club van 100 vist, zwemmen tegenwoordig meer typische beekvissen als winde en serpeling. Die hebben vaak een lager gewicht en zijn lastiger te vangen dan de brasems die er vroeger veel zwommen. De brasem, die rustiger en wat voedselrijker water prefereert, blijft tegenwoordig verder benedenstrooms hangen. **V**

Kwabaal en grote modderkruiper

Over het geheel genomen gaat het redelijk goed met de vissen van de Drentsche Aa, maar de kwabaal en de grote modderkruiper hebben het moeilijk. De laatste kwabaal werd in 1983 gevangen vlakbij het kantoor van Staatsbosbeheer in Oudemolen. Inmiddels wordt nagedacht over herintroductie van deze bijzondere vissoort.

Grote modderkruipers horen thuis in moeraszones rond beken en komen nog op een paar geïsoleerde plekken voor. De populatie is niet levensvatbaar en er zijn plannen om de vissen een handje te helpen door hun huidige leefgebieden te verbeteren en ze eventueel te verplaatsen naar nieuwe moerasachtige gebieden die door natuurontwikkeling zijn ontstaan.

Geraadpleegde literatuur

Ga voor de geraadpleegde literatuur naar www.invisionair.nl

De kwabaal heeft het in de Drentsche Aa nog steeds moeilijk.

